

INZELT ÉVA

Beszámoló az Európai Kriminológiai Társaság éves konferenciájáról

Az Európai Kriminológiai Társaság (European Society of Criminology; ESC) 2000-ben alakult; az alapító tagok között egyetlen magyarként Gönczöl Katalin professzort találjuk. Az ESC célja egyebek között, hogy előmozdítsa a kriminológiával foglalkozó elméleti és gyakorlati szakemberek közötti aktív párbeszédet. E cél megvalósulásának kiváló fórumai az éves tanácskozások.

Az ESC 2009-es konferenciáját *Kriminológia és kriminálpolitika az emberi jog és a hatékony bűnözéskontroll között* címmel rendezték Ljubljánban, szeptember 9. és 12. között, 650 résztvevővel.

A konferencián a következő plenáris előadások hangzottak el. Az első plenáris ülés témája a Kriminálpolitika a globalizálódó világban gondolatkör köré csoportosult. *Alenka Šelih*, a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia tagja *Kriminálpolitika a hatékony bűnözéskontroll és az emberi jogok védelme között* címmel tartott előadást. Kiemelte, hogy a gazdasági válság a bűncselekmények emelkedését vonhatja maga után, erre a kriminálpolitikának úgy kell reagálnia, hogy egyidejűleg az emberi jogokat megfelelő védelemben részesítse. Ez után a Szlovén Kriminológiai Intézet munkatársa, *Renata Salecl* *Bűnözés és globalizáció* címmel a társadalmi normák nemzetköziesedéséről, valamint a szocializációs folyamat megváltozásáról beszélt.

A második plenáris ülést *Bűnözés, kriminálpolitika és kriminológia Szlovéniában* címmel a szervezők a szlovén tapasztalatoknak szánták. A Szlovén Kriminológiai Intézet munkatársa, *Matjaž Jager* Szlovénia: *Kriminálpolitika a változó időkből* című előadásában elmondta, hogy Szlovéniában a rendszerváltozás óta emelkedik a gazdasági bűncselekmények, a korrupció és a fehérgalléros bűnesetek száma. Sajnálattal jegyezte meg, hogy a Transparency International felmérése alapján Szlovénia nincs a korrupció által legkevésbé fertőzött első húsz ország között.

Gorazd Meško, a Maribori Egyetemről, *Szlovén kriminológia: kezdetek, fejlődés és a tudományos rang* című előadásában bemutatta a szlovén kriminológia legjelesebb képviselőit.

A harmadik plenáris ülés *A büntető igazságszolgáltatási rendszerek új kihívásai* címet viselte. A Columbia Egyetemről *Jeffrey Fagan*, a *Bűnözés, konfliktusok és a faji tényezők büntető törvénykönyvben való megjelenése*, a belfastii Queen's Egye-

temről *Shadd Maruna* pedig *A helyreállító jóvátétel mint kriminológiai fogalom* címmel tartott igen érdekesítő előadást.

A negyedik és egyben utolsó plenáris ülés témája volt *Az embercsempészet és az illegális emberkereskedelem*. A Leuveni Katolikus Egyetemről *Stephan Parmentier* Csempészés Európában; a Belgrádi Egyetemről *Vesna Nikolić-Ristanović* pedig *Az embercsempészet és az illegális emberkereskedelem a balkáni térségben* címmel tartott előadást.

A széles körű tematika teljességre törekvő áttekintése szétfeszítené e beszámoló kereteit, ezért a továbbiakban csak a korrupcióval, valamint a gazdasági bűnözéssel foglalkozó szekciók előadásainak ismertetésére szorítkozom.

A Korrupció és a korrupció megelőzése szekcióban Litvánia 2008-as korrupciós térképe című előadásában *Aleksandras Dobryninas* (Vilnisi Egyetem) bemutatta annak a korrupciós felmérésnek az eredményeit, amelyet Litvániában készítettek 2008. szeptember és 2009. február között 1050 válaszadó közreműködésével. A válaszadók véleménye szerint a legnagyobb probléma a korrupciós fertőzöttséget tekintve az egészségügyben található. Arra a kérdésre, hogy ki a felelős a korrupció terjedése miatt, első helyen a politikusokat jelölték meg.

Jure Škrbec a Maribori Egyetemről a *Szlovén korrupciós felmérés elemzése* című prezentációjában arról számolt be, hogy a szlovén közvélemény szerint a korrupcióval leginkább fertőzött terület a helyi önkormányzatoknál van. Második helyre az egészségügy került. Škrbec szerint a média gyakorolja a legnagyobb hatást a közvéleményre. Kijelentette, hogy a korrupció folyamatosan növekvő és súlyos probléma Szlovéniában.

Richard R. Bennett *A rendőrségi korrupció meghatározó vonásai három fejlődő országban* című előadásában a rendőrségi korrupció volumenét mutatta be három karibi ország, Trinidad, Jamaica és Barbados vonatkozásában. A kutatók három különböző elméleti megközelítést vázoltak: 1. a Rotten Apple (romlott alma) szerint egy rossz rendőr van, az emberek lusták megérteni a korrupciós jelenségeket, a rendőri munkának alacsony a társadalmi presztízse, és általános cinizmus kíséri ezt a jelenséget; 2. a Rotten Barrel- (erkölcstelen hordó) teória alapján a rendőri korrupció teljesen általános jelenség, elfogadott gyakorlat, a kormányon viszont óriási a nyomás, hogy tegyen valamit a terjedése ellen; 3. a Rotten Orchard (romlott gyümölcsös kert) szerint a korrupció nemcsak rendőrségi szinten megjelenő, hanem az egész igazságszolgáltatási rendszert (valamint a kormányt is) átható jelenség. A felmérés eredménye azt hozta, hogy a megkérdezettek leginkább eme utolsó teóriával értenek egyet.

Az egyesült államokbeli Northwestern Egyetemről érkező *Wesley Skogan* *A rendőrségi helytelen igazgatás rossz példája Lakeside-ban* című előadásában elmondta, hogy a rendőr a szolgálatba lépés, azaz a rendőri állományhoz való

csatlakozás utáni 14. hónap után kerül először olyan helyzetbe, hogy intézkedése ellen panaszt nyújtanak be, és a szolgálata első negyven hónapjában érkeznek a legtöbb panasz. 2005 és 2007 között 15 480 rendőr teljesített szolgálatot a lake-side-i rendőrkapitányságon, ebből 3052 keveredett valamilyen összetűzésbe rendőri intézkedésének végrehajtása során az állampolgárral; mindezeket panasztétel követte. Tanulságos azonban, hogy az ügyek 94 százalékában semmilyen büntetés, illetve bármilyen más fenyítés nem történt. (Valószínű, hogy a bizonyítás nehézsége miatt ilyen magas ez az arány.) 1,9 százalék kapott egynapos, fizetésmegvonással járó büntetést.

A második szekcióülés témája *A korrupció mint bűnözési jelenség megértése* volt.

Arne Dormaels, a Genti Egyetemről, *A korrupciós forogatókönyvek megítélésének kutatása* című előadásában ismertette a korrupció fogalmának meghatározása szempontjából fontos kutatásokat.

Jure Škrbec *A korrupció és a jog uralma* című előadásában elmondta, hogy a szlovén lakosság 75 százaléka tiszteli/elfogadja a jog uralmát.

A Maribori Egyetemről Bojan Dobovšek *Az integritás sérthetlensége kontra korrupció* című előadásában beszámolt a már négy éve működő korrupciómegelőző bizottság (Commission for the Prevention of Corruption) munkájáról. A bizottság az elmúlt években áttekintette az összes szlovén bíró és ügyész anyagi viszonyait, és azt, aki bármely jövedelmének eredetét nem tudja hitelesen igazolni, elbocsátották. A bizottság vizsgálja az összeférhetetlenséget, szerepet játszik a közbeszerzés újraszabályozásában, továbbá közérdekű bejelentő (whistleblowing) rendszert működtet. A hozzájuk beérkező bejelentéseket továbbítják a rendőrségnek, ügyészségnek. Bojan Dobovšek megjegyezte, hogy a korrupció megelőzésében óriási szerepe van a bizottságnak, de nincsenek tényleges hatósági jogai, legnagyobb fegyvere a nyilvánosság.

Aleksandra Jordanoska, a macedóniai Cirill és Metód Egyetemről, *A korrupció közmegítélése és a jogrendszer értékének és hatékonyságának kapcsolata Macedóniában* című prezentációjában szomorúan állapította meg, hogy a Transparency International felmérése szerint Macedóniában a legkorruptabbak az igazságszolgáltatás szereplői (közülük is a bírók!). Ennek okaként az ázsiai kulturális hatástokat, a barátok és a család központi szerepét, valamint a posztkommunista örökséget emelte ki. Felhívta a figyelmet arra, hogy Macedóniában a jognak csekély a presztízse, ez korrupciót szül, a korrupció elleni nem hatékony fellépés pedig erősíti a jog alacsony presztízst.

Szintén ebben a szekcióban hangzott el a Liège-i Egyetemről érkező Bertrand Fincoeur *Fogadási botrányok a profi teniszben: erkölcsi probléma vagy korrupció vizsgálata?* című előadása.

A *Korrupció a kriminológiában: fogalmak és az okokról* szóló tanok címet viselő szekcióban *Petrus C. van Duyne* a Tilburgi Egyetemről ismertette *A korrupció feltárása Szerbiában* című kutatási projektjének eredményeit, bemutatva a Szerbiában fennálló korrupciós helyzetet és annak okait. Az okok között szerepel a jog uralmának korlátozottsága, a nepotizmus, az elszámoltathatóság hiánya, a független bíróság hiánya, az (ön)cenzúrázott média, a rendőrség és a bűnözők közötti összefonódás, valamint a civil társadalom hiánya. Sajnos a részleges rendszerváltozással sem történt előrelépés, hiszen a jog csak papíron létezik, a gyakorlatban nem. Felvetette a kérdést, hogy vajon lefolytatható-e egyáltalán egy korrupciós kutatás ilyen környezetben.

A Geni Egyetemről érkező *Guðrun Vande Walle* és az Amszterdami Egyetem képviselő *Wim Huisman* *Korrupció a kriminológiában: fogalmak és az etiológia* című előadásukban a korrupciót különböző bűncselekménytípusokkal való kapcsolatában ismertették, nevezetesen korrupció és a szervezett bűnözés, korrupció és fehérgalléros bűnözés, korrupció és a vállalati bűnözés, az állam elleni bűncselekmények és a korrupció kérdésköreit elemezték.

A negyedik szekció a gazdasági bűnözéssel foglalkozott. *Ioanna Charalampous*, az egyesült királyságbeli Middlesex Egyetemről *Üzleti bűnözés Görögországban: foglalkoztatási bűncselekmények a harmadik szektor vállalatainál*; *Nicholas Dorn*, a rotterdami Erasmus Egyetemről *Pilótajáték (Ponzi-féle séma), a szabályozás csődje, hitelválság*; *Hazel Croall*, a Glasgow-i Caledonia Egyetemről *Vállalatok/jogi személyek bűncselekménye a fogyasztók ellen: az áldozattá válás és a szabályozás eredménye*; *Rick Sarre*, a Dél-Ausztráliai Egyetemről *A jogi személyek/vállalatok büntetőjogi felelősségének megértése* témakörökben ismertették a tapasztalatokat. Utóbbi előadásból megtudhattuk, hogy Ausztráliában évente 135 ezer ember sérül meg, és 260-an halnak meg munkahelyi balesetekben. Az ausztrál büntető törvénykönyv 1995-ös módosítása óta munkahelyi baleset esetén a vállalat igazgatói elítélhetők emberölésért vagy testi sértésért, ha bizonyítható, hogy az az ő utasításuk (vagy igazgatók utasításainak láncolata – ez esetben valamennyi utasítást adó személy) miatt következett be. A törvény hatálybalépése óta ilyen nyomozás még nem zajlott Ausztráliában, emiatt az előadó egyetlen elítélésről sem tudott beszámolni. A norvég statisztikai hivatal munkatársa, *Dag Ellingsen* *A gazdasági bűnözés áldozatai* címmel egy a norvég statisztikai hivatal által 2009-ben lefolytatott kutatás tapasztalatait ismertette. A felmérés szerint minden ötödik vállalat lett gazdasági bűncselekmény áldozata 2008-ban, nyolcvan százaléka azonban nem tett feljelentést.

A *Gazdasági bűnözés és korrupció* elnevezésű szekcióülésen a következő, beszédes című előadások hangzottak el: *Dag Ellingsentól* *Az elnyomott milliárdos* és

egyéb norvég tündérmesék; a Max-Planck Intézet képviseletében Kiyomi V. Frankenberg A konfliktusok konszenzusos eldöntéséről beszélt; a Sacro Cuore-i Katolikus Egyetemről érkező Barbara Vettori előadása A pénzmosás elleni politikák kiértékelése: elterjedt módszertanok, erősségek és gyengeségek, valamint a jövőbeni fejlődés irányai címet viselte; az ugyanonnan érkező Ernesto U. Savona Az olasz üzleti bűncselekmények áldozati felmérésétől az európaiig címmel tartott előadást; a Maribori Egyetem képviseletében Elizabeta Mičović pedig A fogyasztók mint a hamis és félrevezető reklámozás áldozatai címmel tartott előadást.

Szólni kell még Parti Katalin (OKRI) Cybertér: Szabadulás a félelemtől? és Cyberkriminológia: A személyiség torzulásának elméletei, továbbá Családi kapcsolatok – A deviancia feltárása és büntetése öt országban (ISRD–2) című előadásairól.

Az ESC Közgyűlése Lévay Miklós alkotmánybíró, az ELTE egyetemi tanárát választotta a társaság elnökének. Ez a személyes érdekem kiemelésén túl, a hazai kriminológia nemzetközi elismerését is mutatja.

A nemzetközi tapasztalatok, elemzések igen nagy mértékben segítik a magyar kriminológusok munkáját, az Európai Kriminológiai Társaság évenként megrendezett konferenciája kiváló fórum a más országokban folyó munka megismerésére, illetve a magyar eredmények széles körű ismertetésére. Az ESC következő konferenciája 2010. szeptember 7. és 11. között Liège-ben lesz.